

Sara Lindqvist ▪ Camilla Sandström ▪ Therese Bjärstig ▪ Emma Kvastegård

Roger C. Åsbröm / IBL Bildbyrå

Införande av en ny älgförvaltning – och nya ekosystemförvaltare

- Jägare och markägare är positiva till att älgförvaltningen ska baseras på kunskap och fakta samtidigt som hänsyn tas till olika samhällsintressen.
- Basinventeringsmetoderna behöver förankras bättre i älgförvaltningsområdena för att öka kunskapen om älg och betesresurserna.
- Ansvar och roller för att genomföra inventeringar inom älgförvaltningen behöver förtydligas.
- Oro för brist på långsiktig finansiering för att genomföra inventeringar riskerar att urholka adaptiviteten i förvaltningen.

Figur 1. Det organisatoriska ramverket.

■ Från januari 2012 förvaltas älg i Sverige genom en ekosystembaserad, adaptiv och lokal förvaltning med en ny struktur vad gäller roller och ansvarsområden, från myndigheter, älgförvaltningsgrupper och ut till älgskötselområden och jaktlag (Figur 1). De ska tillsammans arbeta för att nå gemensamma mål för älgförvaltningen. För att sätta mål krävs kunskap dels om älgens ekologi, dels om betesresurserna. Inventeringar är de förvaltningsverktyg som utgör det underlag som älgförvaltningens mål sätts och anpassas utifrån.

Det är jägare och markägare i älgförvaltningsgrupperna som tillsammans ansvarar för att inventeringar genomförs och att resultaten tolkas i ett älgförvaltningsområde och för att vid behov anpassa älgförvaltningen för att nå målen. Med detta adaptiva arbetssätt har intressegrupperna frångått sina traditionella roller för att istället bli ekosystemförvaltare.

I denna studie undersöktes viljan och acceptansen hos intressenterna att tillämpa det nya adaptiva älgförvaltningssystemet. Totalt genomfördes 29 intervjuer: 5 med viltförvaltare på länsstyrelsen, 5 med älgförvaltningsansvariga vid Skogsstyrelsen och 19 med representanter från fem älgförvaltningsgrupper, spridda från norra till södra Sverige. Älgförvaltningsgrupperna valdes utifrån att förutsättningarna för deras arbete varierar när det gäller älgstammens täthet och kvalitet, rovdjurens sammansättning och täthet samt förekomst av annat klövvilt. Länen skiljer sig åt även med avseende på mark-

ägandet. Så är t.ex. storskaligt skogsbruk vanligare i norra Sverige, medan privata markägare och ett småskaligt skogsbruk dominerar i söder.

Positiva attityder

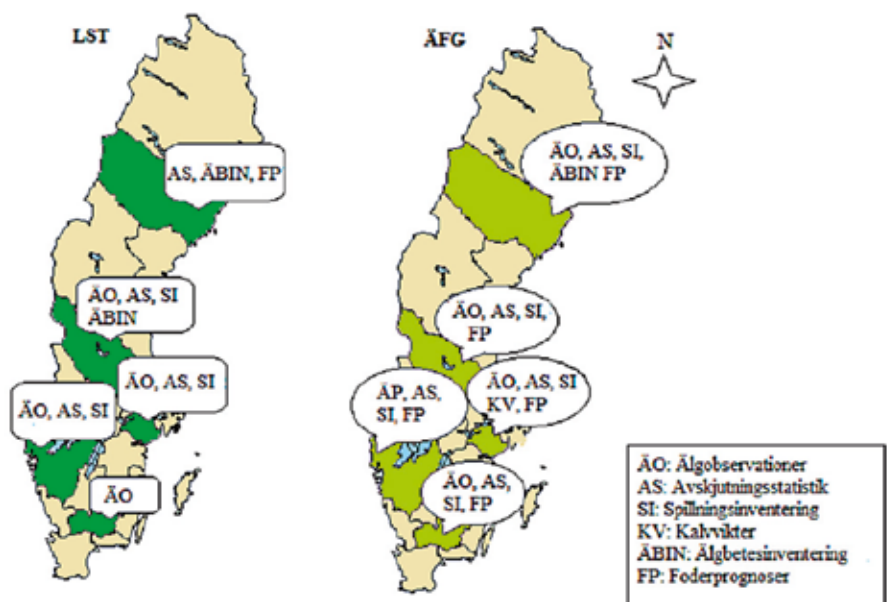
Jägare och markägare ställde sig positiva till att förvalta älg efter artens ekologiska förutsättningar och till den adaptiva förvaltningsmodellen. Ökat samarbete och inflytande att ta fram ömsesidiga målsättningar uppfattades som viktiga för att bygga legitimitet för förvaltningen. Både intressegrupperna och myndigheter ansåg att älgförvaltningen skulle

bli faktabaserad istället för att bygga på antaganden, och att inventeringar (se Tabell 1) skulle bidra till att sätta mer detaljerade och bättre förvaltningsmål. Endast en jägare var av avvikande mening.

Hinder

Trots en positiv grundinställning kunde flera svårigheter identifieras av de intervjuade personerna. Ett problem var att det saknades tillfredsställande inventeringsunderlag för att skapa älgförvaltningsplaner baserade på aktuell kunskap. Det fanns även i vissa fall bristande tilltro till de föreslagna inventeringsmetoderna ute i förvaltningsområdena.

Ett annat problem var adaptiviteten i systemet om förutsättningarna för förvaltningen förändrades, t.ex. om ett etablerat vargrevir försvinner från ett älgförvaltningsområde eller om sammansättningen i älgstammen förändrats avsevärt mot förväntat. Målen i älgförvaltnings- och älgskötselplanerna kan då bli svåra att nå och revideringar av planerna kan komma att krävas. Kunskapsunderlaget för att stödja sådana ändringar skulle sannolikt hämtas främst från älgobservationer och avskjutningsstatistik. Det var delade meningar om när sådana ändringar kunde ske. Vissa ansåg att revideringar borde ske under pågående jaktsäsong, medan andra menade att processen riskerar att bli utdragen och inte hinna genomföras under pågående jaktsäsong. Det beror på att reviderade planer ska gå igenom flera förvaltningsnivåer, från de rappor-

Figur 2. En summering av de basinventeringsmetoder som använts till kunskapsunderlag när de första älgförvaltningsplanerna togs fram i olika delar av landet. Länsstyrelsen har presenterat det generella användandet av inventeringsmetoder för olika länen (till vänster), medan älgförvaltningsgrupperna utgått från sina älgförvaltningsområden (till höger).

terande jaktlagen till älgskötselområdet, och vidare till älgförvaltningsgruppen för att slutligen godkännas av länsstyrelsen.

Krav på mer kunskap

Som kunskapsunderlag använde de tillfrågade älgförvaltningsgrupperna två basinventeringsmetoder, älgobservationer och avskjutningsstatistik, när de tog fram sina första älgförvaltningsplaner (Figur 2). Spillningsinventering hade använts i viss utsträckning, men aldrig så att den täckte ett helt älgförvaltningsområde. Kalvvikter, den fjärde basinventeringsmetoden, var endast sparsamt utnyttjad enligt intressegrupperna. Kunskap om skogen inhämtades både från foderprognoser och från älgbetesinventering, ÄBIN. För inventeringar av betesskador fanns enligt jägare och markägare ett stort kunskapsglapp främst i den södra halvan av landet och för foderprognoser önskades kompletterande fältbesök till de satellitbilder som tillhandahållits. Behovet av mer och bättre kunskapsunderlag framgick av planerade inventeringsaktiviteter (Figur 3).

Studien visar att det vid den här tidpunkten förekom osäkerhet hos både jägare och markägare om vilken kunskap inventeringarna kunde bidra med till förvaltningen och på vilken skala inventeringsmetoderna borde användas. Vissa ansåg att den tillämpliga skalan var alltför grov om metoderna endast skulle användas på älgförvaltningsområdesnivå. De skulle snarare vilja se att inventeringsresultat kunde inhämtas och

avläsas på älgskötselområdesnivå eller ännu hellre på jaktlagsnivå. Man identifierade också svårigheter att koppla inventeringsresultat till älgens migrationsmönster.

Uppgifter om trafikolyckor med älg samt rovdjurspredation var andra viktiga komponenter att ta hänsyn till i älgförvaltningsplanen. Detta var information som jägare och markägare uppgav att de använde. Kunskap man saknade var samförvaltning med annat klövvilt. Argument för detta var att klövviltarter delar på många resurser, som livsmiljö och föda, vilket leder till att man inte bara kan fokusera på älg.

Otydlighet runt inventeringsansvaret

Ansvaret för att genomföra inventeringar och sammanställa samt tolka data var enligt jägare och markägare oklart. Enligt föreskrifterna är detta ett ansvar som åligger älgförvaltningsgruppen, men deras roll och befogenhet var varken tydlig för dem själva eller för tillfrågade myndigheter. I vilken utsträckning det är möjligt att kräva deltagande i inventeringar eller inte, och i så fall om detta ansvar åvilade älgförvaltningsgruppen eller inte var också oklart. Det var också otydligt om det räcker att älgskötselområden deltar i en inventeringsaktivitet eller om deltagande avser samtliga aktiviteter inom ett älgförvaltningsområde. Om inte rollerna och ansvaret för inventeringarna tydliggörs riskerar detta enligt intressenterna att underminera älgförvaltningsgruppens funktion.

Tabell 1. Följande basmetoder för inventering kan användas av jägare och markägare för att inhämta ny kunskap om älg och skog i älgförvaltningen.

Basmetoder för inventering

Älgobservationer
Avskjutningsstatistik
Spillningsinventering
Kalvvikter
Älgbetesinventering (ÄBIN)
Foderprognoser

Finansiering av inventeringar

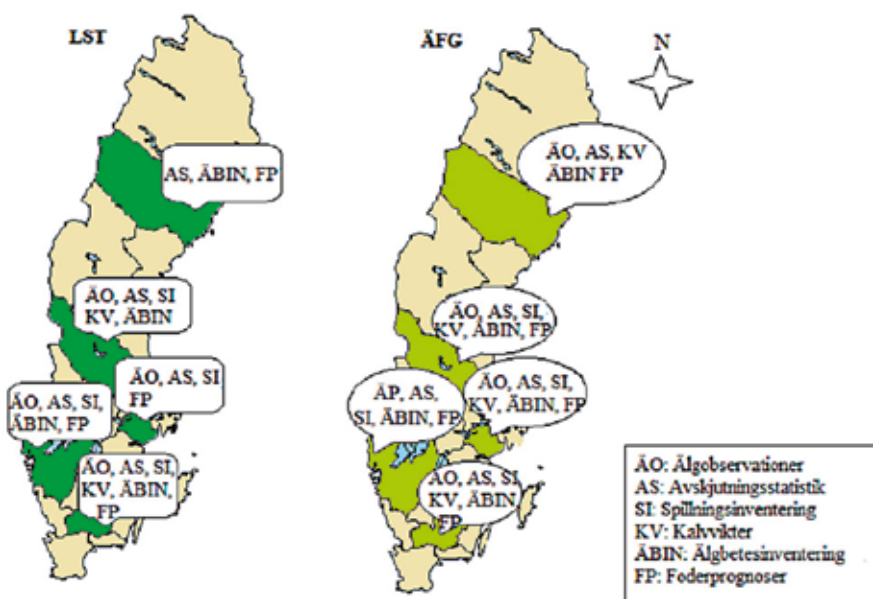
Inventeringarna som stödjer älgförvaltningen ska finansieras från Älgvårdsfonden, dvs. med pengar från jägarnas fällavgifter. Det fanns dock en oro över den långsiktiga finansieringen av inventeringar. Inventeringsmetoderna för älg är arbets- och kostnadseffektiva och bör enligt SLU:s manualer genomföras årligen. Intressenterna spekulerade dock i att inventeringar istället kan komma att genomföras med fyra–fem års intervaller, för att spara resurser. Risken med längre tidsintervaller är att trender i data blir svårare att upptäcka och att färsk kunskap för förvaltarna kommer att saknas inför varje treårsperiod då nya älgförvaltningsplaner ska fastställas. Resultatet blir att den adaptiva förvaltningen och handlingsutrymmet därefter undermineras.

Ett sätt att hålla nere kostnaderna för inventeringar skulle vara att all inventering sker på frivillig basis där jägare och markägare själva genomför all inventering av älg och skogliga data. Svårigheterna med detta var dock enligt de svarande att det i många fall saknas förtroende mellan intressenterna när det gäller att uppges korrekt information. Vidare ansågs tiden man är beredd att lägga på frivilligt arbete som en begränsande faktor. Dessa problem skulle gå att komma runt om professionella aktörer anlätades men det skulle innebära att kostnaderna för inventeringar ökar, vilket riskerar höjda fällavgifter. Detta var ett alternativ som kritiserades starkt, särskilt i södra Sverige där man redan ansåg att fällavgifterna var för höga. Ökade fällavgifter trodde man istället skulle leda till ett minskat intresse för älgjakt.

Slutsatser

Jägare och markägare stödjer den nya kunskapsbaserade älgförvaltningen. Trots det identifierades ett antal utmaningar för att få en fungerande ekosystembaserad adaptiv och lokal förvaltning av älg.

För att intressenterna ska nå framgång i förvaltningen behöver deras ansvar för

Figur 3. Översikt över planerade inventeringsmetoder för den framtida kunskapsinhämtningen. Länstyrelsen presenterade de metoder man vet är planerade i länen (till vänster), medan älgförvaltningsgrupperna utgått från sina respektive älgförvaltningsområden (till höger).

Införande av en ny älgförvaltning – och nya ekosystemförvaltare

Figur 4. Spillningsinventering är en av de inventeringsmetoder som ger kunskap till älgförvaltningen. Foto Lina Lindqvist.

inventeringar förtydligas. Vidare är det viktigt att syftet med inventeringarna även kommuniceras ner till gräsrotsnivån, och att den enskilde jägaren och markägaren ges möjlighet till ett individuellt ansvar för förvaltningen.

Intressenternas förväntningar på vilken kunskap som kan erhållas från inventeringar, och på vilken skala metoderna kan appliceras, skiljer sig mycket från de vetenskapliga rekommendationerna. Här finns ett ansvar för såväl myndigheter som jägar- och markägarorganisationer att bidra med stöd om funktionaliteten hos dessa metoder.

Ämnesord

Adaptiv förvaltning, inventering, kunskapsbaserad.

Läs mer

Bjärstig, T., Sandström, C., Lindqvist, S. & Kvastegård, E. 2014. Partnerships implementing ecosystem-based moose management in Sweden. *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management* 10(3): 228-239.

Lindqvist, S., Sandström, C., Bjärstig, T. & Kvastegård, E. 2014. The changing role of hunting in Sweden – From subsistence to ecosystem stewardship? *Alces: A Journal Devoted to the Biology and Management of Moose* 50: 53-66.

Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om jakt efter älg och kronhjort (NFS 2011:7).

Sandström, C. 2011. Det organisatoriska ramverket. *Fakta Skog* 22/2011.

Statens offentliga utredningar. 2009. Uthållig älgförvaltning i samverkan. 2009:54.

Författare

SARA LINDQVIST

FM, institutionen för vilt, fisk och miljö
SLU, 901 83 Umeå
Tierpsgatan 1c,
802 61 Gävle
070-603 17 95
Lindqvist.Sarak@gmail.com

CAMILLA SANDSTRÖM

Docent, universitetslektor
Statsvetenskapliga
institutionen
Umeå universitet
901 87 Umeå
090-786 64 50
Camilla.Sandstrom@pol.umu.se

THERESE BJÄRSTIG

FD, forskare
Statsvetenskapliga
institutionen
Umeå universitet
901 87 Umeå
070-216 12 68
Therese.Bjarstig@pol.umu.se

EMMA KVASTEGÅRD

FM, institutionen för vilt, fisk och miljö
SLU, 901 83 Umeå
073-992 70 07
Emma.Kvastegard@slu.se

